

Den handling det er ikke at stemme

AF NICOLAI VON EGGERS

SLAGMARK #72
SIDER: 147-151

En af Slavoj Žižeks yndlingsjokes handler om Niels Bohr, der efter sigende skulle have haft en hestesko hængende over døren til sit hjem. Da en af Bohrs venner kommer på besøg bliver han noget overrasket over at se et sådant tegn på overtro hos den berømte atomfysiker og spørger, om han virkelig tror på den slags. Selvfølgelig ikke, svarer Niels Bohr, men jeg er blevet fortalt, at det virker, selvom man ikke tror på det.

På samme måde er det med folketingsvalget og de fleste øvrige valg rundt omkring på kloden: vi er blevet fortalt, at de virker, selvom vi ikke tror på dem, og således går vi stadig til stemmeurnerne, desuagtet om vi tror på, at valget gør nogen forskel eller ej. Ideologien virker, også selvom vi ikke rigtigt tror på den, som Slavoj Žižek påpeger igen og igen. Til jul spiser vi grønkål og leger julemand, selvom de færreste kan lide grønkål, og ingen tror på, at julemanden findes, og på den måde reproducerer ritualet 'jul' sig.

Således præmissen for og argumentet i Søren Maus bog *Hæv Stemmen!*, der, som undertitlen angiver, viser, at "folketingsvalget er et ideologisk ritual, der opretholder et udemokratisk politisk system". Valghandlingen er et af de (dybest set hule) ritualer, der er med til at reproducere den herskende ideologi – hvor vi reproducerer den herskende ideologi. I den forstand er folketingsvalget ikke blot endnu et ritual men måske endda det vigtigste af alle de ritualer, der reproducerer den herskende ideologi – uanset om vi tror på ritualet eller ej.

Lad os slå fast med det samme, hvad det herskende system, ifølge Mau, er (i Danmark, i EU og i verden generelt): En tilsyneladende afpoliteret administration af en kapitalistisk og undertrykkende orden, hvori almindelige mennesker kun har

indflydelse på indretningen af deres eget liv, for så vidt de ikke går imod kapitalens jagt på profit og dermed reproduktion af vilkår, som er gunstige for kapitalen. Dette er selvfølgelig en anti-demokratisk samfundsindretning, da det sætter rammer, som ikke er vedtaget demokratisk for folks magt til at regere deres egne liv, både i forhold til national policy-making, men også i forhold til medbestemmelse på deres arbejdspladser, i deres nabolag (byplanlægning), på deres skoler osv. I stedet for et sandt demokrati, hvor folket virkelig bestemmer over sig selv, har vi at gøre med det, som Alain Badiou kalder et kapitalo-parlamentarisk system, hvor parlament og kapitalens interesser glider sammen og er herskende i sidste instans.

Ideologi er i forlængelse heraf og per definition alt det, som er med til at reproducere dette system, og bogen gennemgår, hvordan en række institutioner (særligt partier og medier) reproducerer den herskende kapitalistiske orden ved at skabe en forestilling om kapitalo-parlamentarisme som egentlig demokratisk.

Spørgsmålet bliver nu (og det er for mig at se det spørgsmål, som hjemsøger Maus bog): Hvordan kan vi bryde med den herskende ideologi? Hvordan kan vi blokere reproduktionen af kapitalo-parlamentarismen? Og måske endda ikke bare 'blokere' og 'sætte i stå' men faktisk 'skabe' en anden vej for den demokratiske administration af os selv.

Svaret på dette spørgsmål gives (måske symptomatisk for et dybereliggende problem) i sin rene men også tomme form i bogens sidste linje: "Stem ikke til folketingsvalget. Gør noget".

Gør hvad? Hvad er dette 'noget', som må gøres?

Bogen selv giver, vil jeg mene, to svar. For det første opfordrer bogen os til at engagere os politisk i de miljøer, vi færdes i: Arbejde, skole, familie, fodboldklub osv. "Engager dig, der hvor du er" (s. 70). Således kan demokrati blive "den virkelige bevægelse, der ophæver den nuværende tilstand", og som vil lade "en demokratisk praksis vokse ud af opgøret med det udemokratiske" (s. 79). Man fornemmer her en vis indflydelse fra kommuneringssteori – en tendens man også finder i forskellige afarter hos moderne filosoffer som Badiou, Rancière, Agamben og Negri – hvor idéer om parti og repræsentation sammen med enhver form for stadieteori (den gradvise overgang fra kapitalisme til kommunisme) forlades til fordel for det direkte fællesskab, den fælles organisering af det fælles her og nu. Det er den konkrete organisering i kampen mod den undertrykkende orden, der allerede i sig bærer formen for en ny organisering af det fælles. Vores omgivelser og de ting, der omgiver

os, skal gøres til commons (fællede / det fælles): De skal så at sige kommuniseres (gøres fælles). Dette er det første 'noget', der skal gøres.

For det andet opfordrer bogen til ikke at stemme, således at det 'ikke at stemme' i sig selv er at gøre 'noget'. "Det første – men langt fra det sidste – skridt er at stoppe med at stemme til folketingsvalget" (s. 76). "Men allerede det at undlade at stemme er en aktiv handling" (s. 88). Hvordan det?

Argumentet er, at det at "undlade at stemme kan være en god politisk strategi, fordi det åbner op for en debat vi mangler i Danmark" (s. 76) – nemlig om hvad folketingets reelle indflydelse på den førte politik egentlig er (ifølge Mau stort set lig nul) for herved at åbenbare det herskende systems demokratiske underskud. Således argumenteres der for, at det er "et stort problem for Europaparlamentet, at flertallet af den europæiske befolkning ikke stemmer" (s. 17), og at det 'ikke at stemme' således kan markere utilfredshed (s. 75).

Spørgsmålet er, hvor stort et problem det 'at der ikke bliver stemt' overhovedet er for den herskende orden. Demokratiets forkæmper over dem alle, USA, ligger stabilt med en valgdeltagelse på omkring 50% – og så har man ikke engang medregnet hverken illegale immigranter (ca. 13 mio. mennesker) eller kriminelle med frataget stemmeret (knap 6 mio. mennesker). Da Obama vandt en sikker valgsejr i 2012 med omkring 10% flere stemmer end Romney, fik han således stemmer fra omkring 25% af den samlede voksne befolkning. Så meget for "flertal". Og alligevel virker det amerikanske politiske system ikke til at være synderligt i krise. Eller i det mindste virker det ikke til at være den lave valgdeltagelse, der producerer legitimitetskriser for den herskende orden i USA. Og det samme, vil jeg mene, gør sig gældende for EU.

Så spørgsmålet er, hvilken handling det er ikke at stemme? Om det ikke at stemme er at gøre 'noget'? Maus argument er, at man ikke skal gøre sig selv til instrument for den herskende politiske orden ved at stemme. Den herskende ideologi kræver, at man stemmer – uanset hvem man stemmer på (tænk på valgkampagner for selve det at stemme) – fordi det vigtige for den herskende orden ikke er hvilket parti, der er ved magten, men at systemet har demokratisk legitimitet (at folk tror, at de faktisk regerer sig selv på demokratisk vis). Men giver man ikke hermed for meget magt til den herskende ideologi, og ender man på paradoksalt vis ikke med at reproducere den ved faktisk at tilskrive valget, inklusive det valg ikke at stemme, en afgørende betydning? Eller sagt på en anden måde: Bare fordi det at stemme ikke er

at gøre 'noget', betyder det så, at det ikke at stemme er at gøre 'noget'? Eller sagt på en tredje måde: Hvorfor udelukker det første 'noget' man kan gøre (demokratisér, politisér), at man samtidig kan stemme? Er "stem ikke – gør noget" det samme som at sige "gør noget – stem ikke"?

Spørgsmålet er selvfølgelig som altid, hvordan man bevæger sig fra ideologikritik til handling. Som med enhver god ideologikritik – og dette er ikke en kritik af ideologikritikken – fremstår opfordringen til konkret handling i denne bog en smule utilfredsstillende. Hvordan kan det være? Måske fordi ideologikritikken ofte er en smule impotent, når det kommer til politisk praksis. Man kan ikke ændre verden med teori, hedder det sig. Og så alligevel. For hvad der ændrer sig, når folk går fra passiv reproduktion af de forhold, de lever under til en aktiv, politisk forandring af dem, er ikke nødvendigvis den situation, folk står i. Det er snarere folks *forhold* til den situation, de står i. Med andre ord er det, der ændrer sig, deres teori om den verden, de selv er en del af og tager del i, og hermed ændrer selve denne verden sig. Der kan være tale om en minimal perspektivforskydning, hvor noget, der før virkede umuligt, og som man nærmest ikke kunne forestille sig, pludselig virker ikke bare muligt men måske endda nødvendigt, mens andet, der før virkede nødvendigt, nu fremstår aldeles unødvendigt.

I den forstand er det selve det at kritisere ideologien, der er den handling, der spørges efter. Som Mau selv formulerer det, skulle formålet med ikke at stemme være at skabe en debat om det (u)demokratiske ved vores såkaldte demokratiske system. Sagt på en anden måde er formålet med ikke at stemme at skabe et rum for kritik af den herskende ideologi. Men allerede ved at indtage den position, at det måske kan være et led i en demokratisk kamp ikke at stemme, har bogen skabt dette rum. Bogen er altså allerede i sig selv det, der efterspørges, nemlig kritik. Og i den forstand er bogen selv en langt stærkere handling end det ikke at stemme, som ikke i sig selv leverer nogen kritik, men kun fremstår kritisk for så vidt den fortolkes som sådan. Det ikke at stemme synes altså at være en omvej til det, som er målet, nemlig kritik.

Kritik er selvfølgelig 'bare' kritik. Det er ikke rigtigt at 'gøre noget'. Men måske er det netop det, der er allermest brug for i den konkrete situation. Først med en accept af at den herskende orden ikke tilbyder rammerne for en tilfredsstillende grad af demokratisk kontrol over vore egne liv – og ideologikritik er en væsentlig del af en sådan accept – viser der sig et mulighedsrum for demokratisk handling.

Ideologikritikken åbner således for muligheden af, at det kunne være anderledes og får os til at lede efter praksisser, der bryder med den herskende ideologi. Om disse praksisser nødvendigvis indebærer ikke at stemme til det kommende folketingsvalg, vil jeg stille mig tvivlende overfor. Selvom det at stemme ikke i sig selv er en handling, der bryder med den herskende ideologi, kan det stadig godt være et led i en sådan proces. Som sådan er det altså ikke en handling ikke at stemme. Men det at indtage den position – om ikke andet så retorisk – muliggør en kritik af den herskende ideologi, der i sig selv kan fungere som en åbning for et opgør med den herskende ideologi.

For mig at se er selve bogen altså en vigtigere handling end det ikke at stemme. Jeg foreslår derfor – måske lidt provokerende i forhold til forfatterens intention – at man ikke læser kritikken som fundamentet for opfordringen (stem ikke), men omvendt, at man læser opfordringen (stem ikke), som fundamentet for kritikken. Først ved at indtage den radikale position, der sætter parentes om det hele ('hvad nu hvis det ikke at stemme er det aktive politiske valg?'), bliver det muligt at foretage en tilbundsgående kritik af den ideologiske reproduktion, der er på spil i valg handlingen. At indtage denne kritiske position er det første skridt, og det eneste mulige skridt at tage i den konkrete situation, vi befinder os i. Hvad der så skal ske derefter, må vise sig.

